

A TÁMOP 3.2.4/08/2-2009-0001 Nevelési Tudásdepó című projektben
kifejlesztett, Fejlesztési modulok a fogyatékosági típusoknak
megfelelően a sajátos nevelési igényű tanulókkal foglalkozó
pedagógusok/könyvtárosok számára mintaprogram kipróbálásának
gyakorlati tapasztalatai.

Készítette: Tanácsné Oroszi Melinda

2012.

Nagy tervekkel, elvárásokkal kezdtem a Fejlesztési modulok a fogyatékosági típusoknak megfelelően a sajátos nevelési igényű tanulókkal foglalkozó pedagógusok/könyvtárosok számára című modul kipróbálását.

A program célja: A program sikeres befejezése után a tanulók képesek legyenek konkrét tevékenységek elvégzésére, szerezzenek jártasságot a nyomtatott és digitális eszközök használatában, fejlődjön a szövegértési, szövegalkotási kompetenciájuk, alakuljon ki egy olyan olvasás-szövegértési eszköztudás, amely hozzásegíti a tanulókat a mindennapi élethelyzetek megoldásában. Fontos továbbá, hogy a program kipróbálása során elsajátított készségeket magabiztosan és hatékonyan tudják alkalmazni különféle helyzetekben és környezetben az élet bármely területén, vagyis tudják mit, miért, hogyan csinálnak meg. A feladatok elvégzése során legyenek együttműködőek, ne adják fel az első nehezebb feladatnál, képesek legyenek kiállni maguk és a csoport érdekei, véleménye mellett, képesek legyenek a kulturált konfliktuskezelésre. Egyéni céloom volt továbbá, hogy tudatos könyvtárhasználókká váljanak, vagy legalább gyakrabban látogassanak el az iskolai vagy községi könyvtárba a program kipróbálása után.

A programról: A program 3 modulból tevődik össze. 1. Modul: Ajánlott kifejezések listája fogyatékos emberekkel kapcsolatban ; 2. Modul: Az egyes fogyatékosági kategóriák leírása, pedagógiai értelmezése; 3. Modul: A sajátos nevelési igényű tanuló a terepen – fejlesztő feladatok gyűjteménye.

Az első két modul pedagógusok, valamint sajátos nevelési igényű tanulókkal foglalkozó szakemberek számára nagyon hasznos, számos fontos információval szolgál. A 3. modul volt az, amit gyerekekkel fel lehetett dolgozni. Ennek címe: A sajátos nevelési igényű tanuló a terepen. Már a cím is sokat sejtet, mely 11 kidolgozott feladatot, feladatsort tartalmaz. A program elején a program időtartamához 15 órát írtak elő a készítőik, a 11 feladatsor megoldásához, megbeszéléséhez azonban nem volt szükség ennyi időre. Mi 8 alkalommal találkoztunk a gyerekekkel. Először csak 1-1 órára délutánonként. Később a jó hangulat és a közös munka öröme miatt 2-3 órát is maradtak a könyvtárban. Volt hogy már végeztünk a feladatokkal, de egy-egy téma kapcsán felvetődtek újabb gondolatok, sokat beszélgettünk. Megfigyeléseim szerint a diákok otthon, családi környezetben nem, vagy csak nagyon keveset beszélgetnek. Mindenki siet, senkinek nincs ideje a másokra. A gyerekeknek/ fiatal felnőtteknek pedig szükségük van arra, hogy valaki meghallgassa őket. Ezek a délutáni könyvtárban töltött alkalmak ennek is teret engedtek.

A mintaprogram kipróbálása:

Helyszín: Kiskunfélegyházi Szakképző Intézmény és Kollégium Kossuth Lajos Középiskolája és Szakiskolája, Könyvtár, valamint számítógép terem

Időtartam: 8x 1 óra (esetenként 2-3 óra)

Foglalkozást tartó pedagógus/könyvtáros: Tanácsné Oroszi Melinda

Résztevők: Kilencedik osztályos tanulók. 5 fiú, 4 lány. Korukra való tekintettel 3 fő 15, 4 fő 16, 2 fő 17 éves. Közülük 2 tanuló roma származású. Hat tanuló SNI A)-s, illetve SNI B)-s papírral rendelkezik. Az SNI B) tanulók közül öten dyslexia-olvasási készség zavarral, valamint dysgraphia-írás és helyesírás zavarával küzdenek. A résztvevő 9 főből 2 tanuló évfolyamismétlő. A tanulócsoporthoz fontos megjegyezni, hogy iskolánkban egy felzárkóztató program keretein belül tanulnak egy évet. Ennek célja, hogy a társaikhoz, a nem SNI-s diákokhoz képest felgyülemlett hátrányaikat csökkentsük. Hozzáállásukról általánosságban elmondható, hogy az általános iskolai rossz tapasztalatok, leminősítések miatt meglehetősen passzívak a gyerekek. Kivétel nélkül negatívan állnak a feladatokhoz, önmagukat képtelennek tartják bizonyos dolgok megoldására, elsajátítására. Fontos erősíteni bennük, hogy képesek önállóan megcsinálni egy-egy egyszerű feladatot. Felolvasásra nem lehet kérni őket, a társaik előtt szégyellik olvasási zavarukat.

Előismereteik hozzávetőlegesen azonosak. Minden tanuló befejezett 8. osztállyal rendelkezik. Szociális helyzetük is közel megegyező.

A mintaprogram kipróbálásának tapasztalatai: A kezdetek: Az első probléma, amivel szembesültem, az az volt, hogy a diákok elhatárolódtak attól, hogy bejöjjenek a könyvtárba. A mai felgyorsult világban tanítási órák után, illetve sokszor helyette is a tanulók mennek a dolgukra. (dolgozni, fejlesztő órákra, testvérért az óvodába, bandázni a barátokkal, stb.) Ki kellett találni valami figyelemfelkeltőt, hogy bemerészkedjenek a könyvek közé. A figyelemfelkeltés elmaradt, egy alku azonban született, amivel sikerült becsalni a diákokat a könyvtárba. (Az alku abból állt, hogy aki eljön, az kérheti, hogy egy dolgozatjegyét a tanév során ne írjam be a naplóba, hanem írhasson javító dolgozatot, mivel én tanítom nekik a magyart.) Az általam tanított 28 főből 9 fő élt ezzel a lehetőséggel. Ők azonban minden alkalommal jelen voltak, és merem azt állítani, hogy élvezték a könyvtárban-esetenként olvasással- töltött időt.

Első alkalommal nagyon félénkek voltak. Számukra misztikus és félelmetes hely a könyvtár. Kérdésemre-otthon körülbelül hány kötet könyvük van?- megdöbbentő válaszokat kaptam. A maximum 30-40 db volt. Félelmük oka lehetett még a tanulási zavaruk. Mivel a 9 főből 6 ezen alkalommal járt először iskolánk könyvtárában, egy rövid könyvtárbemutatóval kezdtük

el a foglalkozást. Rádöbbsentek a diákok, mennyi féle szabadidős elfoglaltságot nyújt számukra a könyvtár az olvasáson túl.

Az első feladatsor, ahol egy cím nélküli történetet kellett elolvasni, kissé elbátortalanította őket. A reakciók különbözőek voltak. Volt olyan tanuló, aki kikérte magának, hogy ilyen sokat kell olvasni. A másik a címet hiányolta, és olvasás nélkül adni akart neki. Volt aki engem kért meg, olvassam fel a történetet. Erre a kérésre nemet mondtam. Én a megbeszélésnél olvastam el hangosan a történetet. A kezdeti nehézségek ellenére ki-ki a maga képességeihez mérten sikeresen megoldotta a feladatot. Voltak számukra ismeretlen kifejezések a szövegben. Pl. :ambíció, érv... a szavak jelentését a Magyar értelmező kéziszótár és az Idegenszavak szótára segítségével megbeszéltük. A szótárban való tájékozódás sem volt minden tanulónak magától értetődő.

A „Mit üzen számodra a történet?” kérdésre nagyon eltérő válaszok érkeztek. Szinte mindenkit más momentum érintett meg a békák toronymászásából. Minden tanuló véleményét meghallgattuk. Ügyesen figyeltek egymásra, nem vágtak közbe egymás mondandójába.

A második feladatsor sokban eltért a diákok számára megszokottaktól. Annyiban változtattam rajta, hogy az egyéni munkát követően nem párokba rendeződtek, hanem kilencen beszéltek meg, ki miért az általa felállított sorrendet tartja fontosnak. Ezek után felállítottuk a csoport fontossági sorrendjét is az egyéni osztályozásokat alapul véve. Nehéznek bizonyult a feladat olyan értelemben, hogy nagyon nagy önuralmat kellett tanúsítani a diákoknak, hogy ne szóljanak közbe amikor a társuk beszél. Amikor azt kértem, indokolják a döntésüket, kisebb szócsata alakult ki, a nem azonos véleményen lévők között. Megbeszéltük, hogy kulturáltan fogalmazzuk meg a véleményünket, és fontos, hogy végighallgassuk egymást. Kisebb nagyobb sikerrel ezt be is tartották a későbbiekben. A csoport fontossági sorrendje a következőképpen alakult: Bátorság, erő, okosság, becsületesség, szorgalom. Számomra meglepő volt, hogy a bátorságot itélték a legfontosabb tulajdonságnak, és az erő a második legfontosabb. Nem szeretnék pszichológiai okfejtésbe kezdeni, de megdöbbsentőnek tartom hogy a szorgalom az utolsó helyre került, az igazmondás és a segítőkészség pedig bele sem került a legfontosabb öt tulajdonság közé.

A harmadik feladatsort a másodikhoz hasonlóan oldottuk meg. Ennél is az egyéni rangsorok alapján fel szerettem volna állítani a csoport közös rangsorát. Az eredmény azonban nagyon meglepő lett volna: az utasítás ellenére, miszerint: „Minden viselkedést pontozz. Amelyik neked a legjobban tetszik, annak adj öt pontot, ami egyáltalán nem, annak nullát. „, a csoportból 6 fő minden viselkedésre nulla pontot adott. Természetesen mindenkinek indokolni kellett a döntését. A csoporttal megbeszéltünk egy új szabályt a feladat során:

eszerint az indoklást csak akkor fogadjuk el, ha az valódi érvekkel alátámasztott indok. Fontos volt továbbá a választékos beszéd is. Az „azért mert az rossz”, és a „csak” érveket nem fogadtuk el. Emiatt az új szabály miatt hosszúra nyúlt a megbeszélés. Ezzel azonban közelebb lehet kerülni a diákokhoz. Bizalomépítéshez is jó ez a gyakorlat.

Második alkalom:

A negyedik feladatsorban a diákoknak három kívánságukat kellett felírniuk. A felírással nem is volt semmi probléma. A kívánságokban szereplő érték meghatározása azonban nehéz feladat elé állította a tanulókat. Segítségül készítettünk közösen egy „érték bankot”, hátha ez segít felismerni a kívánságokban rejlő értékeket. Ezután véletlenszerűen párokat alkottak, és páros munkában dolgoztak tovább. (Azért tartottam fontosnak, hogy a párválasztás véletlenszerű legyen, hogy ne a legjobb baráttal/barátnővel osszák meg a kívánságaikat.) A szituáció a várt eredményt hozta, egyes párok nagyon nehezen nyíltak meg egymásnak. Az én-feltárás fejlesztésére remek feladat volt.

A Nagy László vers elolvasásánál nagy áttörést jelentett, hogy az egyik félénk, visszahúzódó kislány önként jelentkezett a mű felolvasására. Az ismeretlen szavakat ennél a műnél is megkerestük a Magyar értelmező kéziszótárba, valamint az Idegen szavak szótárába. Az ezzel kapcsolatos kérdés: „Melyiket cserélnétek el a ti kívánságaitokra? Miért?” nagy dilemmát okozott a tanulóknak. A feladat szummázata, hogy a tanulók több mint fele elcserélné bármelyik kívánságát a szerencséért, és az életért. Jó volt tapasztalni, hogy a kérdés megválaszolásánál egyre bátrabban beszéltek egymás előtt, és választékos kifejezéseket használtak.

Az ötödik feladat az együttműködést és az én-megjelenítés fejlesztését célozta meg. Annyi változtatást eszközöltem a csoport alacsony létszáma miatt, hogy a tanulók három, három fős csoportban dolgoztak, és minden csoport kettő viccet kapott. A foglalkozás nagyon jó hangulatban telt, a „Miért humorosak ezek?” kérdésre nehéz volt a választ megfogalmazniuk. Többnyire a „Humoros mert vicces” választ adták.

Harmadik alkalom:

A hatodik feladat meglehetősen összetettnek, bonyolultnak bizonyult a csoport számára. Nagy öröömre szolgált, hogy a párban dolgozók közül egy-egy ember önként vállalta a vers felolvasását társának. A megbeszélést közösen végeztük el-a tanulók kérésére. A feladat c) pontja nagyon tanúságos és tartalmas beszélgetés kezdete volt. Meglehetősen eltérő nézőpontokat mutattak be a diákok a „Mikortól ember az ember?” kérdésre. Nagyon ügyesen alkalmazták az érvelés technikáját, sőt egymás meggyőzése is sikeresnek bizonyult. A feladatok közül ezt szerették és élvezték a legjobban. Az „Igaz-e, hogy a gyermektől is tanulhat a felnőtt? Mit tanulhat tőle? Mit tanulhatunk egymástól?” feladatnál az egyik lány

átvette a feladat irányítói szerepét, és engem kérdezett erről. Én tanultam-e tőlük? Természetesen igen. A válaszon nagyon meglepődtek.

Ez a feladat a harmadik találkozásunkkor következett. Ekkor már bátran jöttek a könyvtárba, és nem is siettek el onnan. A 60 percesre tervezett foglalkozásból majdnem két óra beszélgetés kerekedett. Jól érezték magukat, bátran merték vállalni a véleményüket egymás előtt, és mindannyiúnknak jól esett ebben a társaságban lenni, beszélgetni, tapasztalatot és véleményt cserélni. Úgy éreztem, ezen a ponton tudatosult a diákokban, hogy partnerként kezeljük egymást. Nagyon kellemes órákat töltöttünk együtt, igazi közösség kovácsolódott.

Negyedik alkalom:

A hetedik feladatot nem a könyvtárban, hanem egy laptopokkal felszerelt tanteremben dolgoztuk fel. A diákok ezt sérelmezték. (az én nagy örömömre) Elolvastuk közösen a szövegrészletet, majd választottak, hogy ki melyik feladatot szeretné megoldani. Amikor a kezükbe adtam Thomas Berger: Kis nagy ember című könyvét, és meglátták, hogy több mint 500 oldal, megrémültek, és aki az a) b) feladatot választotta eredetileg, ők is áttértek inkább a c) feladatra. Mivel mindenki egységes feladatot oldott meg, azt kértem, hogy power point bemutatót készítsenek kutatómunkájuk eredményeként. A nehézségek itt kezdődtek. Szembesültem azzal a problémával, hogy a digitalizált világ felnövekvő nemzedéke gyakorlatilag digitális analfabéta. Nem tudtak az interneten keresni. Néhányan a keresőprogramba beírták a teljes feladatot, kérdést. Hamar rájöttek, hogy ez nem vezet eredményre. Segítséget kértek. A táblára próbáltunk felírni néhány kulcsszót, melyeket felhasználva eredményesebb lehet a keresés. Ilyenek voltak: indián kultúra, indián szokások, indián, indián törzsek...stb. Elkezdődött az érdemi munka. Néhányan belevesztek a részletekbe, mások nem tudtak mit kezdeni azzal a hatalmas adatmennyiséggel, melyeket a világháló rájuk zúdított. A bemutatók végül több-kevesebb sikerrel elkészültek. Arra kértem a tanulókat, mutassák be társaiknak munkájuk eredményét. Projektor segítségével kivetítettük a kész bemutatókat. Szinte mindenki bemutatta a prezentációt. Mivel nincs gyakorlatuk power point bemutató készítésében, többnyire fehér háttérrel, illusztráció és tagolás nélküli, az internetről összemásolt produktumok születtek. Az előadásuk módja is fejlesztésre szorul a későbbiekben, ugyanis kivétel nélkül elkezdtek felolvasni, ami egy-egy dián szerepelt. A tanuló társak figyelmét nem sikerült a monoton olvasással fenntartani. Elkezdtek beszélgetni, hangoskodni, nem figyeltek egymásra. A bemutatót leállítottam, és arra kértem a diákokat, hogy beszéljék meg, mi lehetett a probléma? Miért nem figyeltek egymásra? A válasz: unalmas volt. Összeszedtük azokat az eszközöket, amelyek felhasználásával figyelemfelkeltő, érdekes, lényegre törő előadást készíthettek volna. Aki szerette volna, otthon korigálhatta

hibáit, és a következő alkalommal bemutathatta a többieknek a munkáját. Egyetlen fiú volt, aki időt töltött otthon ezzel. Valószínűleg szülői segítséggel, -minden a foglalkozáson elhangzott instrukciót megfogadva- nagyon színvonalas diaszt mutatott be számunkra.

A csoport tagjai megtapsolták, dicsérték, és csodálták teljesítményéért.

Ötödik alkalom:

A nyolcadik feladat kapcsán megnéztük a Kis nagy ember című filmet. Nagyon élvezték, hogy a könyvtárban kivetítő és 5.1 hangrendszer segítségével „mozi élmény”-ben lehetett részük. Hosszasan beszélgettünk a film után a kérdésekről. Kiseb vita is kialakult a nézőpont különbözősége miatt, a legrokonszenvesebb szereplő kapcsán. A mondások jelentését ügyesen megfogalmazták. Odaadtam nekik Tihanyi István: Bölcsességek könyve című művét, hogy mindenki keressen benne egy hozzá közel álló gondolatot. Olvassa fel, és indokolja választását.

Hatodik alkalom:

A kilencedik feladatsor megoldását beszélgetéssel kezdtük. Mivel a nyáron rendezték Londonban a XXX. Olimpiai játékokat, arról beszélgettünk ki kísérte figyelemmel a neves sporteseményt? Hol lehetett nyomon követni a játékok alakulását? Tudja-e valaki, hogy Magyarország hányadik helyen végzett az éremtáblázatban?

Ezután beszélgettünk a paralimpiai játékokról is. Mit jelent a para sport kifejezés? Többen hallották már, de nem tudták megfogalmazni. Utána néztek az interneten. Kérdésemre-tudják-e mikor rendeztek utoljára paralimpiai játékokat?- nem tudtak válaszolni.

Ilyen bevezető beszélgetés után kezdtünk hozzá a feladatmegoldáshoz. Megdöbbenette a diákokat az újsághír. Pontosabban azon háborodtak fel többen, hogy a para sportolók eddig miért kaptak kisebb pénzjutalmat, amikor szerintük ők sokkal jobban megérdemelnék. A feladatban szereplő második tudósítás választ adott arra kérdésre, miért nem tudják, mikor rendezik a paralimpiát? Megbeszéltük a kérdéseket, és a minden ember egyenlő-kérdésnél elidőztünk egy kicsit. Részleteket olvastam fel nekik a Soros oktatási füzetek sorozatból az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata gyerekeknek című kiadványból.

(Az interneten is megtalálható:

http://www.kka.hu/_soros/kiadvany.nsf/daac63da410d1454c1256e320071a9a1/3b2c2e4a9fe6f33bc1256e590030df6d?OpenDocument)

Ez is nagyon tartalmas, építő jellegű beszélgetésnek adott támpontot.

Hetedik alkalom:

A tizedik feladat az egyik kedvenc feladatsor volt. Arra kértem a korábbi alkalommal a gyerekeket, hogy hozzanak bármilyen újságot. Lehet a kedvencük, amit szoktak olvasni,

vagy amit a család rendszeresen megvesz, esetleg valami ingyenes kiadvány, egyszóval bármi jó. (ez sajnos elmaradt) Szerencsére, mivel számítottam arra, hogy nem hoznak, én készültem. Vittem a könyvtárba számos újságot, napilapot, hetilapot. Többféle témában. Nem párban, hanem egyénileg dolgoztak. Az újságokat az asztal közepére rendeztem. A foglalkozás elején beszélgettünk az olvasási szokásaikról. Kiderült, hogy a tanulóknak több mint fele semmit nem olvas a facebook bejegyzéseken és a tankönyveken kívül. Ezek után arra kértem őket, hogy az asztalon elhelyezett újságok közül válasszanak, olvassanak bele, vagy csak nézzék végig a képeket. A feladatlapokat nem adtam még a kezükbe. Azt szerettem volna elérni, hogy ismerkedjenek egy kicsit a cikkekkel, újságokkal. Mindenki válasszon néhányat, ami számára érdekes írásokat tartalmaz. Körülbelül 40 perc telt el az „ismerkedéssel”. Rácsodálkoztak a diákok, mennyi érdekesség, hasznos információ rejlik egy-egy napi vagy hetilapban. A lányok a Nők lapja régebbi számait, valamint a Story-t olvasták, és vették ki egymás kezéből. A fiúk befutója a National Geographic Magazin, a Zsaru, valamint az Ufo magazin volt. A napilapoknak nem volt nagy sikere. Valószínűleg azért, mert nem az aktuális számok voltak. Örömmre szolgált, hogy ilyen nagy érdeklődést váltottak ki az újságok. Amikor úgy láttam, hogy az első nagy érdeklődési hullám lecsendesül, kiosztottam a feladatokat. Együtt elolvastuk az instrukciókat, megbeszéltük mit jelentenek az ismeretlen szavak, és ismét egyéni munka következett. Amikor úgy tűnt, hogy mindenki végzett, arra kértem őket, hogy a legérdekesebb cikket ossza meg társaival. Nagyon élvezték a feladatot, és a nap végén több újságot kértek, hogy szeretnék otthon elolvasni. Úgy érzem, ez volt a legnagyobb eredmény, amit sikerült elérni.

Nyolcadik alkalom:

A tizenegyedik feladatot is kötetlen beszélgetéssel kezdtük, és hogy bensőségebb legyen a hangulat, közben teáztunk. Beszélgettünk arról, kit mi érdekel igazán?, mi a hobbija?, mi szeretne lenni?, mit szeretne dolgozni?, járt-e valahol külföldön? stb. Ezután alapítottuk meg a szakértői csoportokat. A feladatlap 5 témát jelölt meg, ezek közül 3 témával foglalkozott egy-egy csoport. Úgy alakítottuk ki a csoportokat, hogy a tanulók érdeklődési körüknek megfelelő témát választottak. Így alakult ki egy 4 fős, egy 3 fős, és egy 2 fős csoport. A Film, a Sport, és a Lányok,fiúk témában készültek prezentációk. Mivel a hetedik feladat kapcsán már találkoztak a power point készítésével, már sokkal rutinosabban, az akkor megbeszélte instrukciók figyelembe vételével dolgoztak. Igazi együttműködő csoportok munkálkodtak. Jó volt látni az összefogást, a közös célért való dolgozást. Színvonalas prezentációk születtek, melyeket a csoport egy-egy tagja be is mutatott a többieknek.

A mintaprogram kipróbálása során elért eredmények: Minden tanulónál megfigyelhető egyfajta személyiségbeli változás. Bátrabbak lettek. Mernek a tanítási órákon táblánál feladatot megoldani, vállalkoznak szövegek felolvasására, segítik egymás munkáját, magabiztosabbak lettek. Megváltozott a tanulók iskolához, tanuláshoz való hozzáállása. Kitartóbbak lettek, nem adják fel az első sikertelen próbálkozás után. Többet járnak a könyvtárba is. Megtapasztalták, hogy félelmeikkel, előítéleteikkel ellentétben nem is olyan rideg, félelmetes hely a könyvtár. Néhányan közülük rendszeresen olvasnak újságot, napi sajtót. Sikeresen használják az internetes kereső felületeket, tudatosan válogatnak az ott elérhető információk közül. Tudják hol kell keresni, ha valamit nem tudnak, nem értenek. Fejlődött a digitális kompetenciájuk, szövegértésük, szövegalkotásuk, kommunikációs kompetenciájuk, kreativitásuk, fantáziájuk, képesek összefüggések felismerésére, szabályok alkotására, szabályok követésére. Konfliktuskezelésük is jobb lett, fejlődött a vitakultúrájuk. Képesek érveket felsorakoztatni pro és kontra. Ki tudnak állni a saját véleményük, elhatározásuk mellett, illetve a csoport, osztály érdekei mellett is. Kompromisszumkésztségük is fejlődött.

Mindezek alapján nagyon hasznosnak tartom a programot, és a kollégáknak is ajánlani tudom, próbálják ki.